

't Drejt um de kern van Vastelaovend

Speech Tom Doesborg beej de oetgeving van de Orde van de Gulden Humor in ut stadhoes van Heerle op 29-11-2014.

Beste allemaol, waat fijn det geej d'r allemaol ziet. Danke SLV en de leeje van de Broederschap van Gulden Humordragers veur dees ontvangs, veur dezen daag. Danke gemeente Heerle, ut alde Romeinse Coriovallum met heej aan de euverkant ut belangriekste Romeinse gebouw van Nederland, de Thermen. Heerlen haet in taegestelling tot Venlo waal ein ech historisch badhoes. Heerle, de stad met de allergroeëtste en lankste vastelaovesoptoch van Nederland, dank veur de gasvreejheid in og stadhoes.

Ik bin netuurlik waat verbouwereerd, in mei al wie ik laureaat woort, ik bin geschoek, verpopzak in 't Mestreechs, maar veul mich ouk op zien Venloos gepaerdskeuteld, in ut Hebreeuws chaim poter, poter beteikent 'kwiet' en chaim is vreej vertaald 'draod', dus d'n draod kwiet.

Effe mien paspoort, gebaore in de aandachswiek Venlo-Zuid 1968, in 1974 verhoes nao ut land van de Wuilus en de Fluiterskies, Velde. De belangriekste Veldenaere zien vandaag heej; Ger Koopmans en Mart Hermkens. Fluitersskies, wet idderein waat det is?. Des ein soort feta, maar dan Veldes.

Mien pap en mam zien heej, zeej zien alles schöld, dus klachte euver mich beej eur indeene, in dreejvoud, en korrek dialek, want pap is beej Veldeke. Mien broor oet Brussel is heej, mien aldere zus oet Oeteldonk kump eine andere kier. Mien schoeënelders en schoeënbroor Dj Leopold oet 't Ven zien heej.

Names eur en mien dreej stökker van dochters en mien knappe succesvolle, eversuccesvolle, prieswinnende, heb geej det noow nog nuuedig, kap noow ens met det LVK want weeje heej van de Graashook wille ouk ens winne, zingende vrouw, noow alves dank veur dit fees. Weej zien ein gezin barstesvol humor. Volg Christel van Rijn op facebook en de lachs dich kepot. D'n eine dijekletser nao d'n andere of ut noow geit um knien, hund, pony's of de gebroekelikke tegelwieshede, minse ik lig döbbel. Gelokkig wuurt neet alles gepubliceerd op facebook en lache weeje os ouk prive ein ei oet. Euverdaag met de kinder, ózze lachende puber van 15 met gekleurd haor, waat stikke weeje in os grappe en grolle, ik kin d'r soms waal mei bäöke, van ut lache netuurlik. De middelste lolboks is 11 en beej de naam Shadow, de leasepony, dae ein schaduw werp op os maandeliks budget, komme de spraekwoordelike kuulkes in de wange. Gaer kom ik dich in diene paerdestal helpe en van

wiedaaf kumps dich dan in slowmotion op mich aafgevlaoge, en nao ein innige umhelzing, nees ik 't oet van ut lache, ech traone rolle euver mien wange.

En dan ozze puupert van 6; Merieke, leve schat, allermoejste maedje van de ganse stad, nemes lach zoeë vuul op eine daag as dich. Haopelik verandert det noejts. De bis te jongk um te weite wie belangriek se bis veur mich, dien mam, Lony en Amy. Jao zoeë heite de twieë aldste, Lony & Amy, wae verzint 't? Ik waas d'r toen nog neet beej, dus ja, ik bin 't neet schöld. En umdet d'r zoevuul minse beej zien, en idderein tiggeswaardig alles maar in 't aopenbaar goejt, wil ik 't volgende zegge: ik hald van og.

Kiek neet alles kump gelokkig op facebook, ik gok det zo'n 5% prive blief. Daorum wet nemes det Christel en ik 't hards saoves in bed lache. Onder ut motto 'Wae ut lets lach, lach in bed' kroepe weej beejein en wissele we de letste wietse met mekaar oet. Zoeë is Merieke ouk ontstaon. Ik wil maar zegge, de Orde van de Gulden Humor is op zien plaats. 1Limburg zoel dalik as kop kinne oetpakke met: 'Gulden Humor komt thuis'. 't Is maar ein veurstel, ik wil mich as vastelaovesredacteur neet te vuul bemeuje met de echte journalistiek.

Geej verwach noow netuurliks waat intelligents van mich. Ik twiefel eigelik waal of ik ueberhaupt waat te melde heb. Ge kint nog truuk prizzident en burgemeister van ein gemeente, geneump nao ein plaats die neet besteit. Wet ge 't zeker det geej mich heej carte blanche gaef. Okay. Dao gaon we haer!

Naate Raaf! Zoeë, dan hebbe we det ouk gehad, kint geej aan de bar gaon staon.

Beste minse, waat is vastelaovend, nae wach, waarom is d'r vastelaovend? Waat zien die dreej daag, waat is de bedoeling? Ik dink det de umkering, 't op de kop zette, de speegel veurhalde, de machsverhaldinge umdrejje, anders doon as normaal, det det de kern is van de cultuur die door os veurelders aan os is euvergedraage. Met waat veur 'n doel? Zingend ut veurjaor, de zon, de wermte, de paoshaas, de gekleurde eier welkom heite? Wintergeiste en bacterieje door herrie te maake oetdrieve? De gedachtes verzette, ontstresse, beejtanke, effe oet de sleur, effe aan de drugs, de fentiel losdrejje, oet de band, groepstherapie, laevesmedicien? Nemes wet wae die dreej gedrejde, gewejde daag haet bedach en al gaar neet wannier. Dink neet det de prizzident oet Landgraaf, of 't bestuur van de SLV 't bedach hebbe, of de leeje van de SLV, de alde, historische traditionele stadsvastelaovesvereiniginge van Limburg. Nae, weej praote euver ein hiel ald gebroeëk. 3 Daag. Waorum 3. Ik heb waal ens gelaeze det hallucinerende middele, drugs, alcohol, d'r persies 3 daag euver doon um oet dien lief te verdwiene. Zoel ut det zien?

Kiek, ik zeen ut zoeë. De kins de vastelaoveshistorie globaal in twee periodes opdeile: de ongeorganiseerde carnaval, zeg maar alles veur ut jaor 1823 en de georganiseerde carnaval, dae is begos in Kölle in 1823. Effe 'n hukske historische fastelaovend: De fastelovend had net as ut katholieke geluif flink geleeje onder Frans bestuur, ouk in Kölle en de res van 't Rienland. Wie Napoleon Bonaparte 't luuedje loog in Waterloo in 1815, volgend jaor 200 jaor geleeje, hadde de Prusse ut in 't Rienland veur ut zegge, en die waere ouk neet ech joeksig. De algemeine meining van autoriteite aan ut begin van de 19de ieeuw waas det vastelaovend sodom en gomorra waas en verbooje meus waere. De Verkehrsamt, de VVV, van Kölle bedach daorum um vanaaf det moment, 1823, de vastelaovend te gaon organisere. Dat had veur daen tied nog nemes gedaon. Toeriste trekke, volk nao de stad haole. Ein festkomitee verzon einen optoch met paerd en waages en op de letste waage as aafsloting de Held Karneval, met zo'n muts met veere op, veurluiper van de Prins. Ut besloeët in Kölle van 1823 bringk os heej beejein, det waas ut ierste georganiseerde zäödje en eike, idderein heej vandaag met vaere op de kop is dao eine naokommeling van.

Maar veur 1823 waas d'r ouk vastelaovend in tal van staeje in ut Rienland, Frankriek, gans Nederland en Bels. Stadsraekeninge en historische aktes bewieze det. Ik geluif bes det det heej en dao compleet oet de hand leep en det stadsbesture nao de uuterste middele meuste griepje um ut volk dreej daag te temme. Zeg noow zelluf, de georganiseerde vastelaovend haet os niks slechts gebrach de aafgeloupe 150 jaor. De vastelaovescultuur is dankzij og en og veurgangers breier gewaore, met leedjes, sketches, buuts, samezien, samebouwe, sameplekke, samenejje, pekskes nejje dan.

Wao ut mich um geit is det de kern in iere wuurt gehalde. Idderein dae zich veur de vastelaovend inzet, ofse noow prizzident bis of börgemeister, of allebei, zoel in deens motte staon van 'ut belangriekste', d'n basis. Dreej daag gaon de zaake anders, meug de gewoeëne mins ens zegge wat hae d'r van vindt, de machhebbers mot ein speegel waere veurghalde; autoriteite, politici, priesters, vips, mediageile types, prissentatore, veurlichters, zorgverzekeraers, aandachttrekkers, schriewers, leugenaers, parkierwachters, diekkop, L1 directeure, wethalders, projekontwikkelaers, Mestrechteneere (grepke). Die motte in alle vastelaovesuutinge op de hak waere genaome. Op waages, door einzegengers, in buuts, in leedjes. Det gebeurt noow te weinig. De mins is lui. Hae wach aaf waat de vereniging organiseert, verwach det d'r iets te doen is dreej daag lank. Ut is mekkelikker um op safe te speule, de knóppel blief boete aan de moor van d'n hoonderstal hangen. De vastelaovesvierder mot naodrókkelik ein beejdrage levere aan die dreej daag. Hae is de nar, hae haet de speegel vas. Vors Joecccius d'n 11de kin det altied zoeë schoeën zegge: 'Ut is ein spel, idderein haet zien rol, weej speule 3 daag ein spel'. Maar we vergaete veur ut gemaak um met de dobbelstein te goeje. Zoeë lestig is 't neet; de kins beejveurbaeld beginne door zelf thoes ens in dae speegel te kiekje. En as det al neet lök kins nog gaon skieje, is 't probleem ouk opgelos.

De georganiseerde vastelaovend haet, onder drök van vergunningseisers en veiligheidscriteria de vastelaovesvierder de letste jaore zoë in de watte gelag det hae dink det hae toeschouwer is. Vergaete wuurt det hae eigelik de houfrol haet, um dich vastelaovesvierder drejt 't 3 daag. In de Gekke Maondaagsoptoch van Velde van dit jaor waas ut nota bene de cultuurgedeputeerde, Ger Koopmans, dae opveel, umdet hae Putin op d'n hak noom. En de Venlose wethalder Tieuwe van 'cultuur en mislökde mikwes' reej zelf in d'n optoch veurbeej in ein joeëdse badkuup op rajer. Det is de umgekierde waereld. Kiek, politici, wao nog neet de helf van de kiesgerechtigde bevolking op haet gestump, en die os ut ganse jaor door lastig valle met besloeëte die os geld koste, motte toch minimaal 3 daag lank de mond kinne halde. Burgemeisters draage de sleutel euver aan de Vors, prizzident of prins, en dan wies dinsdaagnach schluss, mondje dicht. Okay, d'r zien gemeintes wao de burgemeister ouk prizzident is. Controlfreaks neume we die in Venlo. Politici huure aan de kant van de waeg te staon, dreej oor lank in de keld te kieke wie ut volk in d'n optoch dich en dien wethalders en stadsarcheologe d'r door haolt.

Op vuul plaatse wuurt gecontroleerd of ut thema van eine optochwaage of groep waal door de beugel kint. Vereeniginge komme zelfs met ein jaormotto, prima huur, maar 't stimuleert de vierder, de nar, neet ech um iets te doon met de kern van vastelaovend. Ut mak de joeksige mins lui, zelfs de optoch-ideeje waere veur um georganiseerd. Laote weej ens met eine groep waagebouwers gaon kieke in de optochhal van Düsseldorf. Dao werk ein team onder aanveuring van Jacques Tillie aan optochwaages die as cartoons met vastelaovend door de Altstadt trekke. Alles waat actueel is, waat heit van de naold is, wie hard en confronterend ouk, trek naeve. Bisschop Gijsen in eine bisschopsstool met ein jungske op de slup. D'n bisschop kiek verlekkerd, ut jungske zet groeëte auge op. Op de waage steit: Bei uns ist jeden tag Weltjugendtag'. Zoel det heej in Limburg door d'n beugel kinne? In Düsseldorf gebeurt 't, en in Düsseldorf klaage en protestere minse taege dit soort waages, maar 't optochkomitee bescherm eur bouwers, de vastelaovesvereniging en carnivalsbonde staon weer achter 't optochkomitee. Umdet ze begriepen wao 't 3 daag um drejt. Netuurlik, de vastelaovend is moej, kleurriek, gezellig, joeksig, maar kint ouk ziene harde, rouwe, taege de haor in striekende kante.

Had ik de Naate Raaf al geneump minse? Stamtaofel de Naate Raaf, 1865, dees club wilt maaar 1 dingk, en det is mach. Wie ein ondergrondse probeert de stamtaofel stil en zonder getuuge in alle geledinge van de maatschappij, politiek, bedrijfslaeve, middestand, media, de baeldende kuns, evenemente, cabaret, varagids, betaald voetbal, de mach te griepen. De Naate Raaf is aardig op waeg, nemes haet det door.

Beej ut LVK woort vurrig seizoen ein leedje ingestuurd, oet Meersse, of all places, waoin Silvio - bunga bunga – Berlusconi op d'n hak woort genaome umdet hae zich beleidigend had oetgelaote euver Bondskanselier Angela Merkel. Det leedje is door de LVK houfjury as LVK-onwaardig kaltgestellt. Heb geej waal ens op internet in ein zeukmesjien de name Berlusconi en Merkel ingeveurd? Pap en mam en de kinder zien d'r beej, daorum dörf ik neet ens hardop te zegge waasse dan luues. Maar verdeent zonne Italiaanse pias, dae zwumbadparty's viert met minderjeurige maedjes, 't dan neet um in ein leedje ens flink de wind van veure te kriege? Det is toch 't veurrech waat weej as vastelaovesvierders hebbe, det is wao ut um drejt. En persies det wuurt neet altied mier begrepe. De teks van 't leedje zoel beleidigend, vrouwonvrintelik, aanstoetgaevend zien. As ik gen notie had van wao 't in de vastelaovend um drejt, zoel ik det ouk roepe.

Minse zien tiggewoerdig erg snel beleidig. In de buuttefinale strakkes 9 jannewari steit Frank Vroomen oet Puth in de buut met 'Ein Passie', nae gen Limburgse Passie, maar ein Passie. Vroomen duit in zienen buut auditie veur de houfrol van de Passiespeule in Tegele. Ze vraoge 'm beej de auditie 'Dinkse desse in det kruuts kins kroepe straks beej de oetveuring? Jao, ik dink t waal, maar pin mich dao neet op vas'. Eine collega dae ik deze wiets van de waek vertelde waas van meining det zonne Jezus in de buut toch beleidigend zal zien. 'Tom, det is toch veur vuul minse aanstoetgaevend'. Jao zoeë praot Wim. Dus as de wielrenner, of zatlap, of dokter, of sinterklaos de buut in geit is d'r gen probleem? Maar as Jezus kin neet? Wae bepaolt die grens? Wae organiseert dae grenspaol? Zit det neet tosse de oere? As ik wil, kin ik mich idderen daag beleidig veule. Zet L1 aan of laes de krant of internet, d'r is altied waal emus dae ein lompe meining haet euver homo's, vrouwe, boetelanders, Limburgers, euver de burgemeister van Landgraaf, euver Tegelse, euver minse met 'n spleetje tósse de tand. En ik heb gereidschap genog allemaol die schriewers te laote weite det ik mich beleidig veul, maar waarom zoel ik det idderen daag weer zegge?

Ut groeete veurdeil van waereldeile wao vastelaovend ein truukkierend onderdeel is van de kalender is det weej maar 365 daag hoove te wachte op het moment det we ze kinne truukpakke. Met ozzze vastelaovend. Dus pleit ik veur ein algemeine heropvoeding. Alle vastelaovesvierders op cursus, ein diploma, via 't Huis voor de Kunsten. Theo Bovens verzint de multiple choice-vraoge. En minse met ein 6 en hoeëger kriege ein polsbendje veur de boetezitting.

Had ik ut Hoej Hoej Comite oet Sjlivend al welkom geheite?

En dan noow ech waat intelligents. L1 haet ein digitaal archief. Det het beej os 't MAM, blief beej de MAM. Det is veural audio, beginnend beej de ROZ in 1945. Noow kump ut niejs! 1Limburg, wao ziet ge? Lei Meisen, Alf Poell, dit mot og ouk good doon. Onderzoekster Sanne Thomas haet veur eine gas maond truuk ein klein onderzoek gedaon nao de aanwezigheid van literaire schrievers in ut L1 archief. Van de waek kreeg ik zien verslaag. Ik citeer:

'Een van de meest verrassende bronnen in mijn onderzoek was L1. Limburgs grootste regionale omroep was zowel verrassend toegankelijk al verrassend rijk aan materiaal. Ik kan wel zeggen dat het resultaat van mijn steekproef uniek en divers materiaal van hoge geluidskwaliteit opleverde en voldoende representatief is geworden voor de rijkdom aan literair erfgoed bij L1. Al snel werd duidelijk dat L1 als omroep een overweldigende hoeveelheid materiaal herbergt. Deze steekproef gaf mij een kijkje in de tot nu toe slecht ontsloten geschiedenis van wat wellicht een van de grootste bronnen van cultuur- en literatuurhistorie van Limburg mag heten: het archief van L1, een regionale media-instelling'.

Sanne Thomas haet allein nog maar de literatuur onderzoch. Laot staon waat d'r vaerder nog in os archief zit. En ik weit netuurlik det 't stik van de vastelaovesopnames, de aldste zien van 1949. Ik heb vandaag gen kedoos beej mich maar ik baej de leeje van de SLV aan um opnames van eur zittinge, optochte en prinsootruipinge oet os L1-archief te gebroeëke veur eventueel toekomstige cd's of andere geluudsdragers. Ik heb det met mien houfredactie netuurlik neet euverlag maar as d'r op de achterkant van ut hoesje kump te staon wie moej en joeksig ut L1 archief is, kump det good. L1 haet baat beej ein archief det laef. In det laevendig halde kinne weej os vinde.

Best SLV- bestuur, intelligenter kin ik 't neet maake vanmiddaag. Dank veur de Orde, dank aan de Venrodse mutsemakers veur de kieps, dank aan de dragers van veurgaonde jaore die mich wille opneme in eur broederschap. Hald de vastelaovend in iere! Doot det um te beginne veur os schoen provincie, ut Chili van Nederland, 200 jaor geleeje op ein teikentaofel in Londen per ongelok beejeingevaeg, doot 't veur os lieëgdrempeligge cultuur, die met de vastelaovend in 't midde aafwiek, anders is, neet everal begreep wuurt, en des noow juus ut leuke, en doot 't ouk veur mich, ermzalige vastelaovesredacteur beej ein machtig mediabedrief det in 2017 eine bezuinigingsklap van de meulewiek geit kriege, en zoeë neet doot 't dan veur Venlo, veur Jocus, aevel en alzoeë veur de Naate Raaf en de naate sjaal, veur de Ponywaeg, maar dan waal de goodkaupe kant van de ponywaeg, neet dae kant wao de tandartse, longartse, wethalders en raodsleeje woeëne, doot 't veur mien bleudjes van kinder, en doot 't veur mien knappe vrouw. Leef Christel, De Orde van de Gulden Humor, ouk ein bietje veur dich, want dan wetse ouk ens wie ut veult um iets te winne. Vastelaovend Same!